

**Akademia Muzyczna
im. Karola Szymanowskiego w Katowicach**

Wydział Kompozycji, Interpretacji, Edukacji i Jazzu
dyscyplina artystyczna Dyrygentura

mgr Anna Ostrowska

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

**Pejzaż muzyczny jako sztuka korelacji słowa, dźwięku i obrazu
na przykładzie wybranych dzieł muzyki chóralnej kompozytorów polskich**

Katowice 2018

Przedmiotem badań niniejszej pracy jest *pejzaż muzyczny* jako artystyczna, interdyscyplinarna forma uchwycenia krajobrazu lub zjawiska przyrody. Wiele prac plastycznych, zwłaszcza malarskich, posiada formę dokładnego utrwalenia widoku natury. W literaturze, w poezji i w muzyce można także doszukać się chęci zatrzymania ulotności natury za pomocą słów czy dźwięków. Literatura zawiera malownicze porównania, onomatopeje, bogate opisy, a obszar muzyki jest bogaty w zakresie środków ilustracyjnych czy kolorystycznych. Kanwę muzycznych rozważań nad pejzażem muzycznym stanowi muzyka chóralna, która poprzez zróżnicowany aparat wykonawczy w postaci urozmaiconych składów wykonawczych (chór dziecięcy, chór żeński, chór męski czy mieszany) pozwala osiągnąć i uzyskać niuanse kolorystyczne ukryte w partyturze. Daje też możliwość kształtowania myśli muzycznych i formy dzieła muzycznego.

Tezą pracy jest próba zdefiniowania pojęcia *pejzaż muzyczny*, który pozwala wielozmysłowo odbierać sztukę. Przedmiotem jej badań jest dążenie do ukazania nierozzerwalności słowa, muzyki i obrazu w kontekście ilustracyjności muzyki chóralnej. Nierozdzielność warstwy słowa i muzyki stanowi kumulację środków wyrazowych i działania polisensorycznego na wyobraźnię słuchacza, co dowodzi bogactwa przekazu muzyki chóralnej. Dzięki synkretyzmowi sztuk, połączeniu tekstu literackiego i muzyki kompozytorzy tworzyli szkice muzyczne, które oddziałują na wyobraźnię odbiorców muzyki. Szczególnie istotny jest fakt inspiracji konkretnym widokiem, bądź krajobrazem, który tworzy kanwę dla rysu kompozytorskiego dzieła. *Pejzaż muzyczny* to sztuka korelacji słowa, dźwięku i obrazu na przykładzie wybranych dzieł muzyki chóralnej kompozytorów polskich:

1. Jan Fotek *Do gór i lasów* ze zbioru *Fraszki do tekstów Jana Kochanowskiego* na chór mieszany
2. Józef Świder *Nad wodą wielką i czystą* ze zbioru *Pięć pieśni do słów Adama Mickiewicza* na chór mieszany a cappella
3. Andrzej Mozgała *Prośba o wyspy szczęśliwe* na chór mieszany
4. Andrzej Koszewski *Piosenka o królach* ze zbioru *Zakłęcia* na chór dziecięcy lub żeński
5. Józef Świder *Poranek* ze zbioru *Rymowanki* na chór dziecięcy a cappella
6. Henryk Mikołaj Górecki *Rok i bieda, Ptasie plotki* ze zbioru *Dwie piosenki op. 33* na chór 4-głosowy głosów równych
7. Romuald Twardowski *Świt* ze zbioru *Pieśni o wiosnie* na chór żeński lub chłopięcy
8. Romuald Twardowski *Nim przyjdzie wiosna* na chór męski
9. Romuald Twardowski *Cisza morska* ze zbioru *Tryptyk morski* na chór męski

10. Edmund Maćkowiak *Pejzaż* na chór mieszany

11. Jan Wincenty Hawel *Mała suita w dolinie, nad Wisłą* na chór mieszany

Nagranie zostało zrealizowane w sali koncertowej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach dzięki współpracy z następującymi zespołami:

Chór Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (chór kameralny, chór męski, chór żeński, chór mieszany) oraz Chór Dziecięcy *Minorek* Państwowej Szkoły Muzycznej I i II st. im. Grzegorza Fitelberga w Chorzowie.

Poruszony problem interartyspcyjności pejzażu w wyznaczonym zakresie pracy oraz badania nad wzajemnym przenikaniem się dyscyplin sztuki, ukazuje nowy nurt poszukiwań artystycznych. Pejzaż muzyczny przedstawiony za pośrednictwem muzyki chóralnej główny nacisk przenosi na klarowne brzmienie głosów wokalnych a capella. Stanowi uchwycenie piękna natury wzbogaconego o egzaltację artysty.

Ukierunkowanie badań w polskiej literaturze chóralnej na problem nierozdzielności słowa, muzyki i obrazu dowodzi, że każde ogniwo inspiracji jest ważnym elementem w toku tworzenia dzieła doskonałego – interdyscyplinarnego. W ten sposób odzwierciedlenie realnego świata dzięki artystycznemu uniesieniu, w pełni urzeczywistnia się jednocześnie w dziełach literackich, muzycznych i malarskich. Niewątpliwie istotną funkcję w budowaniu korelacji sztuk stanowi inspiracja. Natchnienie formułuje kluczowy temat do rozważań artysty, ukierunkowując jego dążenia oraz pracę nad dziełem. Wzajemny łańcuch inspiracji pełni funkcję nadrzędną w budowaniu pejzażu muzycznego. Muzyka chóralna jest idealnym medium do przekazu wieloogniowego malarstwa krajobrazu dźwiękowego i literackiego, ze względu na nierozdzielność sfery słownej i muzycznej. Tekst literacki determinuje kształt motywiki i formy dzieła muzycznego jak również wpływa na ilustracyjność melodyki oraz kolorystyczne walory zespołu wykonawczego. Jest często pierwszym ogniwem kształtowania łańcucha inspiracji. Dźwiękonaśladowczość i ilustracyjność w formowaniu linii melodycznej jest ściśle powiązana z naturalną prozodią tekstu i energetyką ukształtowania melodyki. Powyższe elementy w analizowanych kompozycjach, stanowią nadrzędny formant dzieła muzycznego w odniesieniu do pejzażu muzycznego. Niniejsza praca jest wynikiem poszukiwań w obszarze mniej znanych dzieł z literatury chóralnej uznanych kompozytorów polskich XX i XXI wieku. Repertuar ten wydaje się być reprezentatywny z uwagi na wykorzystanie czołowych, narodowych przedstawicieli literackich. Wątek propagowania polskiej tradycji artystycznej znalazł swoje odzwierciedlenie także w wykorzystanych reprodukcjach nawiązujących do prezentowanych dzieł chóralnych.

W całym przebiegu kreacji *pejzażu muzycznego* istotne jest uwzględnienie interpretacji i przekazanie odbiorcy treści w taki sposób, aby umożliwić mu jego własną i niepowtarzalną wizję. Triada sztuk współgra i scala przekaz artystyczny, a przenikanie dyscyplin sztuki, łączących swe siły w dążeniu do wspólnego celu, ujmuje gatunek *pejzażu muzycznego* w jedność słowa, muzyki i literatury.

Anna Ostrowska

04.01.2018r.

The subject of studies in this work is the musical landscape as an artistic, interdisciplinary form of grasping the scenery and phenomena of nature. Many works of art, particularly paintings, assume the form of capturing the view of nature. In literature, in poetry and in music, we can also find the intention of grasping the elusiveness of nature by use of words or sounds. In literature we have picturesque comparisons, onomatopoeia, rich descriptions, while the area of music is rich in illustrative and colouristic measures. Musical deliberations on landscape are embedded in choral music which - due to diversified performative measures in the form of various performer groups (children's choir, women's choir, men's choir or mixed choir) - allows us to achieve and obtain colouristic details that are hidden in the score. This also provides the possibility to give shape to musical thought and the form of a piece of music.

The thesis of this work is an attempt to define the notion of "musical landscape" that allows us to embrace art with many senses. The subject of studies is endeavour to show inseparability of the word, music and image in the context of illustrative nature of choral music. Inseparability of the layers of words and music constitutes a cumulation of means of artistic expression and polysensory effect upon the listener's imagery, which proves the richness of message conveyed by choral music. Thanks to the syncretism of arts, union of a literary work and music, composers created musical sketches that have impact on the imagery of music recipients. What is particularly important is the fact of inspiration by a particular view or landscape which provides grounds for an outline of a musical composition. Musical landscape is an art of correlation of words, sound and image on the basis of selected pieces of choral music by Polish composers:

1. Jan Fotek *Do gór i lasów* ze zbioru *Fraszki do tekstów Jana Kochanowskiego* na chór mieszany
2. Józef Świder *Nad wodą wielką i czystą* ze zbioru *Pięć pieśni do słów Adama Mickiewicza* na chór mieszany a cappella
3. Andrzej Mozgała *Prośba o wyspy szczęśliwe* na chór mieszany
4. Andrzej Koszewski *Piosenka o królach* ze zbioru *Zaklęcia* na chór dziecięcy lub żeński
5. Józef Świder *Poranek* ze zbioru *Rymowanki* na chór dziecięcy a cappella
6. Henryk Mikołaj Górecki *Rok i bieda, Ptasię plotki* ze zbioru *Dwie piosenki op. 33* na chór 4-głosowy głosów równych
7. Romuald Twardowski *Świt* ze zbioru *Pieśni o wiosnie* na chór żeński lub chłopięcy
8. Romuald Twardowski *Nim przyjdzie wiosna* na chór męski

9. Romuald Twardowski *Cisza morską ze zbioru Tryptyk morską na chór męski*
10. Edmund Maćkowiak *Pejzaż na chór mieszany*
11. Jan Wincenty Hawel *Mała suita w dolinie, nad Wisłą na chór mieszany*

They were recorded in the concert hall of the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice thanks to cooperation with the following ensembles:

The choir of the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice (chamber choir, men's choir, women's choir, mixed choir) and Minorek Children's Choir from the Grzegorz Firelberg State Music School of the 1st and 2nd degree in Chorzów.

The problem of the *interartistic* nature of landscape within the defined limits of the work as well as studies on interpenetration of disciplines of art, sets a new trend for artistic explorations. Musical landscape presented by choral music puts most emphasis on clear sound of *a cappella* vocals. It grasps the beauty of nature enriched by the artist's exaltation.

Focusing the studies in Polish choral literature on the problem of inseparability of words, music and image proves that each link of inspiration is an important element in the process of creating a perfect work - an interdisciplinary one. In this way the reflection of the real world through artistic burst of passion is fully materialised in literary works, musical pieces and paintings simultaneously. Undoubtedly, inspiration plays a significant part in building correlations between arts. Inspiration formulates the key topic for artistic consideration, driving the artist's endeavours and work on the piece. Mutual chain of inspirations performs the primary function in building a musical landscape. Choral music is an ideal medium to convey the multi-link painting of sound and literary landscape, due to inseparability of words and music. Literary text determines the shape of motifs and form of a piece of music and it affects the illustrative aspects of the melody as well as colouristic values of the performing ensemble. It is often the first link in the formation of a chain of inspiration. Onomatopoeia and illustrative formation of the melodic line are strictly related to the natural prosody of texts and the energetics in melody formation. The above elements in the analysed compositions constitute the primary format of a piece of music with regards to musical landscape. This work is a result of research in the field of less known works of choral literature on renowned Polish composers of the 20th and 21st centuries. The repertoire seems to be representative due to the use of the main national representatives of literature. The topic of popularising Polish artistic traditions is also reflected in the reproductions used, referring to the choral pieces presented.

In the whole process of creation of a musical landscape, it is important to take interpretation into account and to convey contents to the recipients in a way which allows them to form their own, unique vision. The triad of arts harmonises and consolidates the artistic message, while the interpenetration of disciplines of art, combining their strengths in striving for the same goal, encapsulates the genre of musical landscape in the unity of words, music and literature.

Anne Oshorla

04.07.2018r.